

דף מקורות (16) תערובות (ב) חריגים (תרומה, תשפ"ג)

חלק ראשון: דברים שאפילו באלף לא בטלים

א. דבר שיש לו מתירים

א. תלמוד בבלי ביצה ג ע"ב

מיתיבי: אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה. אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר. וספיקא אסורה. ואם נתערבה באלף - כולן אסורות. בשלמא לרבה דאמר משום הכנה - הוי ספיקא דאורייתא, וכל ספיקא דאורייתא לחומרא. אלא לרב יוסף ולרבי יצחק, דאמרי משום גזרה, ספיקא דרבנן היא, וכל ספיקא דרבנן לקולא! (אמרי לך): סיפא אתאן לספק טרפה. - אי הכי, אימא סיפא: נתערבה באלף - כולן אסורות. אי אמרת בשלמא ספק יום טוב ספק חול - הוי דבר שיש לו מתירין. וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל. אלא אי אמרת ספק טרפה - דבר שאין לו מתירין היא, ותבטל ברובא!

ב. רש"י מסכת ביצה דף ג עמוד ב

אפילו באלף לא בטיל - ואף על גב דמדאורייתא חד בתרי בטיל, דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות - אחמור רבנן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן - לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול.

ג. שולחן ערוך יורה דעה קב, א

כל דבר שיש לו מתירין, כגון ביצה שנולדה ביום טוב, שראויה למחר, אם נתערבה באחרות, בין שלימה בין טרופה, אינה בטלה אפילו באלף. ואפילו ספק נולדה ביום טוב, ונתערבה באחרות, אסורות. ואם נתערבה בשאינה מינה, בטלה בסי'...

הגה: מיהו אם לבנו בה מאכל, או נתנו בקדירה לתקן הקדירה, כגון שמלאוה בתרנגולת, אינה בטלה (הגהת ש"ד ובארוך) ועיין בא"ח סימן תקי"ג.

סעיף ב

יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר עתיד לבא על כל פנים, או אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסד, אבל דבר שאינו בידו, ואינו ודאי שיבא המתיר, אינו בדין דבר שיש לו מתירין. לפיכך, ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות, אינו בדין דבר שיש לו מתירין, לפי שאין המתיר בודאי ואינו בידו.

סעיף ג

כלי שנאסר בבליעת איסור, שנתערב באחרים ואינו ניכר, בטל ברוב ואין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין (לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו, וכל כיוצא בזה).

סעיף ד

יש מי שאומר דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל.

הגה: הא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל, היינו דוקא אם האיסור בעין או שיש עדיין ממשות האיסור בתערובת, אבל טעמו, בטל (טור א"ח סי' תקי"ג ובארוך והג"א סוף עבודת כוכבים ומהרא"י בשם מהרי"ח). וכן אם אין איסורו מחמת עצמו, בטל. ולכן חתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים, אף על פי שיי"א דמקרי דבר שיש לו מתירין הואיל ומותרת לצלי, אפילו הכי בטילה, דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה (תרומת הדשן סימן ק"ע). כל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב, הוא בטל אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירין (בארוך כלל כ"ה בשם סמ"ג ומרדכי פ"ק דשבת). מי שנדר מדבר אחד ונתערב אח"כ, לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין (שם ובמיימון פ"ח דנדרים ובר"ן פ"ק ואו"ה והוא ש"ס ערוך פ"ז דנדרים דף נ"ט וירושלמי פ"ו דנדרים ומוסכם מכל הפוסקים), דהא אפשר לשאול על נדרו. דבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר, כגון חמץ בפסח, לא מקרי דבר שיש לו מתירין (מרדכי פרק כ"ש). ויש חולקין בזה. (רמב"ם פט"ו מהמ"א) ולא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא א"כ הותר למי שנאסר, אבל אם נשאר לאחד לעולם איסור, אף על גב שמותר לאחרים כגון המבשל בשבת, לא מקרי דבר שיש לו מתירין (ב"י בשם רבינו ירוחם).

ד. פניני הלכה לד, יד

ואם עד שיגיע זמן ההיתר טעמו של המאכל ייפגם, אינו נחשב 'דבר שיש לו מתירים'. אבל אם יתקלקל מעט, באופן שאינו מורגש כל כך, האיסור נחשב 'דבר שיש לו מתירים' ואינו בטל (שו"ע קב, ד; כרתי יב).

אם התערב כלי שבלע טעם איסור בכלים של היתר, כיוון שיש טורח להגעיל את כל הכלים, אין זה נחשב דבר שיש לו מתירין. אמנם יש להמתין שתעבור יממה על הכלי שבלע איסור, שאז טעמו יהיה פגום ומהתורה לא יהיה בו איסור (רשב"א, שו"ע קב, ג). ואם בקלות אפשר להגעילם, יש אומרים שגם לאחר יממה, צריך להתירם על ידי הגעלה (ש"ך ח' עפ"י מהרי"ל). [17]

ה. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ג עמוד ב

וכי תימא: ביצה חשובה ולא בטלה, הניחא למאן דאמר כל שדרכו לימנות שנינו, אלא למאן דאמר את שדרכו לימנות שנינו, מאי איכא למימר? דתנן: מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם - ידלקו. נתערבו באחרות, ואחרות באחרות - כולן ידלקו, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: יעלו באחת ומאתים. שהיה רבי מאיר אומר: את שדרכו למנות מקדש, וחכמים אומרים: אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד. רבי עקיבא אומר: שבעה. ואלו הן: אגוזי פרך, ורמוני באדן, וחביות שתומות, וחלפי תרדין, וקלחי כרוב, ודלעת יונית. רבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית. הראוי לערלה - ערלה, הראוי לכלאי הכרם - כלאי הכרם. ואתמר עלה, רבי יוחנן אמר: את שדרכו למנות שנינו, ורבי שמעון בן לקיש אמר: כל שדרכו למנות שנינו. הניחא לרבי שמעון בן לקיש, אלא לרבי יוחנן מאי איכא למימר? - אמר רב פפא: האי תנא - תנא דליטרא קציעות הוא, דאמר: כל דבר שבמנין, אפילו בדרבנן לא בטיל, וכל שכן בדאורייתא.

ו. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קי סעיף א

דבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא, והם ז' דברים ואלו הם: אגוזי פרך ורמוני בדן וחביות שתומות וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרות של בעל הבית. וכן בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים. אבל שאר דברים, אף על פי שדרכן למנות, הרי אלו עולים בשיעורן. הגה: ויש אומרים דכל דבר שבמנין, דהיינו שדרכו למנותו תמיד, אינו בטל (טור בשם ר"י ובי"י). וכן נוהגין. הא דדבר חשוב אינו בטיל, אינו אלא מדרבנן ואזלינן בספיקו לקולא... כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות, כגון אגוזי פרך ורמוני בדן בארץ ישראל באותם הזמנים, הוא אוסר בכל שהוא, לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן, ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום. וה"ה בכל כיוצא בהן, בשאר מקומות.

ז. פניני הלכה כשרות לד, יא (הערה 12)

תקנו חכמים שדברים חשובים ביותר לא יתבטלו אפילו באלף, אמנם נחלקו בגדר חשיבותם, ושלוש דעות נאמרו בזה (משנה ערלה ג, ז, בבלי ביצה ג, ב). א) לדעת ר' מאיר לפי ריש לקיש, "כל שדרכו למנות", היינו **דבר שבדרך כלל רגילים למנותו מפני חשיבותו - אינו בטל, וכן פסקו התרומה, שערי דורא ורש"ל**. ב) לדעת ר' מאיר לפי ר' יוחנן, "את שדרכו למנות", היינו רק דבר שתמיד רגילים למנותו מפני חשיבותו - אינו בטל, **אבל אם יש פעמים שאין מונים אותו, בטל כשאר איסורים. וכך דעת רוב הראשונים, ומהם: ר"י, ריצב"א, ר"ן, רי"ו, סמ"ג, סמ"ק, טור ורמ"א קי, א. ג) חכמים במשנה מנו ששה דברים חשובים שאינם בטלים, וביאר רמב"ם, שהם דוגמאות לדברים חשובים ביותר, וכל דבר חשוב כמותם לפי המקום והזמן, אינו בטל. וכן פסקו רמב"ם ושו"ע קי, א. ואם כן יוצא שלרמב"ם, דעת חכמים קרובה מאוד לדעת הסוברים כר' מאיר לפי ר' יוחנן, **וכ"כ ערוה"ש קא, ד**. ולכל הדעות דברים שרגילים למנותם מפני שכך נוח יותר לחשב את מחירם, אינם חשובים, שאם לא כן גם סוכריות שעולות כמה אגורות נמכרות לפי מניין. וכ"כ פרי"ת ומטה יהונתן. הרי ששלוש הדעות קרובות זו לזו, שהכל מסכימים שמדובר בדברים חשובים ביותר, אלא שהשאלה עד כמה הם חשובים. בפועל קשה להחיל את הדעות השונות לדורנו. ונראה פשוט שחבילות סוכר ואורז ובקבוקי יין, אינם בכלל הדברים החשובים, עובדה שהם נמכרים גם בארגזים, הרי שאינם נמכרים אחד אחד. וכן יש ללמוד ממה שחבית יין קטנה אינה בשבעה דברים, ואין היא פחות חשובה מבקבוקי יין טובים שבימינו. ובכל אופן כל אימת שיש לנו ספק אם הוא דבר חשוב, יש להקל, כדין ספק דרבנן. ורק כאשר הדבר חשוב ביותר עד שאינו מתבטל בתודעה, או מפני מחירו היקר או מפני איכותו המיוחדת, אינו בטל.**

ג. בריה

ח. שולחן ערוך יורה דעה ק, א

בריה, דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם, אפילו באלף לא בטל. ואין לו דין בריה, אלא אם כן הוא דבר שהיה בו חיות, לאפוקי חטה אחת של איסור. וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחלת ברייתו, לאפוקי עוף טהור שנתנבל ושור הנסקל. וכן צריך שיהיה דבר שלם, שאם יחלק אין שמו עליו, לאפוקי חלב. וכן צריך שיהיה שלם. הגה: ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, והוא כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארן כלל כ' כ"ח).

ט. ט"ז על שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן ק סעיף א

חשיבות דבריה שלא תהיה בטילה היא מדרבנן דכיון שמן התורה יש חשיבות דלוקין על אכילתה אפי' היא פחות מכזית דהא סתמא כתיב אצל מינים טמאים לא תאכל אותם אפי' הם קטנים ע"כ החמירו רבנן בתערובת שלהם אבל מן התורה היא בטילה כשאר איסורים ונ"מ לענין ספק אי הוה בריה או לא הוה ספיקא דרבנן ובטל וכן בכל הדברים דאמרינן לקמן שאינם בטלים כגון ראוי

אלעזר גולדשטיין

להתכבד או דבר שבמנין אבל אי הוה ודאי בריה או א' מהני שאין מתבטלים אלא שהאיסור ספק בזה אפילו באלף לא בטיל כגון ביצי ספק טריפה וכיוצא בו וכ"כ או"ח כלל כ"ה דין ז':

י. הגהות מיימוניות הלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכה ב

[ד] כלל אר"י דבר ששמו עליו בעודו שלם וכשאינו שלם איבד שמו זה קרוי בריה כגון גיד כשאינו שלם אינו קרוי אלא חתיכת גיד וכן נמלה וכשהזירה תורה מלאוכלו הוי כאילו פירש לא תאכלנו בין גדול בין קטן והוא בריה אבל חתיכת נבלה קרוי נבלה לפיכך אין לו דין בריה וצריך כזית אפי' לאוכל כולה וכן איתא בס"פ גיד הנשה וע"ש בתוס' ובריש פ' התערובות ס"ה:

יא. בית יוסף יורה דעה סימן ק אות א ד"ה כל דבר

והר"ן (שם) כתב דלא מקריא בריה אפי' איסורה מגופה כגון גיד הנשה וכיוצא בו שהוא אסור מתחלת ברייתו אבל עוף טהור שנתבל שלא היה אסור מתחלת ברייתו באיסוריה לא וכדברי רש"י בההיא דאכל צפור טהורה וכו' וכתב דמהאי טעמא נמי לא חשיב שור הנסקל בריה. וצריך עוד תנאי שני שהיא בריית נשמה כגון גיד הנשה דהוה ביה חיותא אבל היכא דלאו בריית נשמה אף על פי שהוא כברייתו כגון חטה וכיוצא בה לאו בריה היא כדאמרינן בפרק אלו הן הלוקין ומיהו חלב לא מקרי בריה אף על פי שהיא בריית נשמה לפי שאינו במקום אחד ואינו כעין בריה שהיא מקובצת כאחד ע"כ.

ד. חתיכה הראויה להתכבד

יב. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ק עמוד א

וכן חתיכה של נבלה [וכו'] : ותבטיל ברובא! הניחא למאן דאמר : כל שדרכו לימנות שנינו, אלא למ"ד : את שדרכו לימנות שנינו, מאי איכא למימר? שאני חתיכה - הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים.

יג. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קא סעיף א-ב

חתיכה הראויה להתכבד דינה כבריה, דאפילו באלף לא בטלה. ואפילו אם היא אסורה בהנאה, כיון שאם תתבטל היתה מותרת וראויה להתכבד.

הגה : ואפילו אינה אסורה רק מדרבנן, אינה בטילה. ואם הוא ספק אם ראויה להתכבד או לא, אזלינן לקולא אפילו היא אסורה מדאורייתא.

סעיף ב

אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד, אלא אם כן איסורה מחמת עצמה, כגון נבלה ובשר בחלב; אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור ולא היה בה סי' לבטלו, אפילו למי שסובר חתיכה עצמה נעשית נבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד. הגה : ואפילו חתיכה שלא נמלחה, בטלה, דאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת דם הבלוע בה (שם ת"ה סי' ק"ע). כל חתיכה שלא נאסרה רק כדי קליפה, בטלה, דהרי הקליפה אינה ראויה להתכבד. (סברת התוספות ובהגהות ש"ד).

...

סעיף ו

הא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלי, דוקא בעודם שלמים, אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן, בטלי, דתו לא חשיבי. ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר. (ואפילו לאחר שנודע התערבות) (הגהת ש"ד וד"ע לאפוקי או"ח). והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור, אבל אם נתכוין לכך, אסור למרסק, אם הוא שלו, וכן למי שנתרסק בשבילו. (ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם) (ד"ע ומשמעות הפוסקים ולאפוקי או"ח).

סעיף ז

אם נחתכה חתיכה אחת, אין תולין לומר של איסור נחתך, ומתבטל, ויהיו כולן מותרות, אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממה נפשך, אם היא של איסור, אף כולן מותרות. ואם אינה של איסור, הרי היא מותרת. ואפילו נחתכו רובן אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו, אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות.

יד. ערוך השולחן יורה דעה סימן קא, סעיף ד

ויש לנו שאלה בענין זה ולמה לנו הטעם בחתיכה שאינה בטילה מטעם ראוי להתכבד הא קיי"ל לקמן ריש סי' ק"י דדבר שבמנין לא בטיל וחתיכה גדולה ודאי הוה דבר שבמנין ואמנם לרבינו הב"י שם א"ש דבאמת פסק שם דדבר שבמנין בטל לבד שבעה דברים דחשיב שם אבל לרבינו הרמ"א שם דפסק דדבר שבמנין אינו בטל קשה וצ"ל דגם איהו לא פסק שם רק בדבר שדרכו למנותו תמיד כמאן דאמר ביבמות [פא א] את שדרכו למנות אינו בטל כלומר שתמיד מוכרין אותו במנין אבל חתיכות לפעמים מוכרין אותו במנין ולפעמים בלא מנין כמבואר שם בגמ' וכן מבואר מלשונו שם שכתב וז"ל וי"א דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו למנותו תמיד אינו בטל עכ"ל ולפי"ז להפוסקים שסוברים דדבר שלפרקים מוכרין אותו ולפרקים בלא מנין ג"כ אינו בטל דזהו כמאן דאמר בגמ' שם כל שדרכו למנות לא בטל כלומר שאם רק לפעמים מוכרין אותו במנין אינו בטל באמת א"צ לטעם חתיכה הראויה להתכבד [עי' ט"ז שם סק"א שהביא מי שסובר כן והוא הש"ד בשם הגאונים] :

אלעזר גולדשטיין

גם כשהחתיכה אסורה מדברי חכמים, אם היא ראויה להתכבד בה – אינה בטלה. וכל חומרת 'חתיכה הראויה להתכבד' בה' היא בתנאי שהחתיכה אסורה מחמת עצמה, כמו בשר טרף, או בשר שבושל עם חלב. אבל אם היא נאסרה מחמת שבלעה טעם איסור, כגון שהתבשלה עם רוטב טרף, הואיל והאיסור עצמו אינו ראוי להתכבד בו, דין החתיכה כשאר איסורים (שו"ע ורמ"א קא, ב). נחתכו החתיכות עד שאין ראוי להתכבד בהן, חזר האיסור להתבטל כשאר האיסורים (שו"ע קא, ו).

טו. פניני הלכה כשרות לד, יב, (הערה 14)

... מנות עיקריות שמגישים לאורחים נכבדים רגילים תמיד למנות. ואין הכוונה שח"ל היא המאכל היחיד שאוכלים בארוחה, ובה לבד שבעים לגמרי, שכן תמיד היו אוכלים פת עם בשר או דג, וכ"כ רב פעלים (ח"א יו"ד כג). אלא הכוונה שהיא המנה העיקרית היחידה שבעים ממנה יחד עם התוספות המקובלות. אמנם מצינו בפוסקים דיונים אודות גודלה ואיכותה של ח"ל, אלא שהואיל ומוסכם שהכל לפי הזמן והמקום (ש"ך קא, יב-יג), אפשר לומר שאין בזה מחלוקת. בזמנים שהמזון היה בשפע – ח"ל היתה יותר גדולה ואכלו עמה פחות לחם, ובזמנים של צמצום – ח"ל היתה קטנה ואכלו עמה יותר לחם. כיום אנו זוכים למזון בשפע, עד שרבים אינה אוכלים לחם, ומכל מקום ח"ל אינה כל הארוחה אלא עיקר הארוחה, כגון רבע עוף מבוש אוכלים עימו גם אורז וסלטים. אבל אם הארוחה כוללת שתי מנות, כבר לא יתכן שתהיה שם ח"ל, הואיל וח"ל היא חתיכה אחת שהיא עיקר הארוחה.

ה. מעמיד

טז. בבלי עבודה זרה לה ע"א

אמרי: הכא כיון דאוקמיה קא מוקים, חשיב ליה כמאן דאיתיה לאיסוריה בעיניה.

יז. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה טז

אסור להעמיד הגבינה בעור הקיבה של שחוטתה, ואם העמיד טועם את הגבינה אם יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת מפני שהמעמיד דבר המותר הוא שקיבת שחוטתה היא ואין כאן אלא איסור בשר בחלב ששעורו בנותן טעם, אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וטרפה ובהמה טמאה הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו נאסרה הגבינה משום נבלה לא משום בשר בחלב, ומפני חשש זה אסרו גבינת עכו"ם כמו שביארנו.

יח. רדב"ז הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה טז

אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וכו'. הכי קיי"ל המתבל והמחמץ והמעמיד אוסרין בכל שהוא. ונראה הטעם שבכל חלק מהתערובת ניכר האיסור ונאסרה הגבינה משום נבלה הלכך אם נפל ממנה לתבשיל אחר צריך ששים כנגד מה שנפל שהרי נעשית נבלה:

יט. שולחן ערוך יורה דעה פז, יא

אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה, יש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת. אבל המעמיד בעור קיבת נבלה, וטריפה, ובהמה טמאה, אוסר בכל שהוא. הגה: משום דדבר האסור בעצמו, ומעמיד, אפילו באלף לא בטיל (כ"כ ב"י לדעת הרשב"א והר"ן). ודווקא שלא היה שם מעמיד אחר, רק האסור, אבל אם היה שם ג"כ מעמיד היתר, הוי זה וזה גורם, ומותר אם איכא סי' נגד האסור (ממשמעות המרדכי).

כ. משנה ברורה סימן תמב ס"ק כז

(כז) חייב לבערם - בע"פ וכן אם שפכו על הגבינות אחר שנעשו כבר י"ש כדי לחזקם חייב לבערם אף שיש סי' בגבינות כנגדם דלטעמא עבידי ולא בטלי ומיהו כ"ז אינו אלא מדרבנן ובדיעבד אם שכח ולא ביערו בין בדבר המעמיד בין בדבר דלטעמא עבידא ועבר עליו הפסח יש להתיר במקום הפסד מרובה בהנאה ע"י השלכת הנאת המעמיד לים המלח וכן בעיסה שנתחמצה בשמרי שכר שחייב לבערה מן הדין אפילו יש בעיסה ששים נגדה ומטעם מעמיד דאין בטל אפילו באלף וכנ"ל אם שכח ולא ביערה ועבר עליה הפסח יש להתיר במקום הפסד מרובה ע"י השלכת הנאת המעמיד לים המלח:

כא. שו"ת הרשב"א חלק ג סימן ריד

כתבת וברופאים שאמרת ראיתי שערוריה שנותנין לחולים אותן המשקים הנעשים ביד העובדי כוכבים מחומץ שלהם ודבש או חומץ ופנג. ובפתח הקונטרס הנכבד אשר שלחת עמדתי מרעיד אמרתי לא תהיה כזאת בישראל מי האנשים האלה אשר בריתם את מות כפר, ולולי שאתה אמרת לא האמנתי כי יסופר. לא ידעתי להם מקום שיסמכו בו שאם מפני שנתערב החומץ בתוך הדבש ובטל במיעוטו, זה אינו שהרי עקרו כך וכל שעקרו כך אינו בטל במיעוטו כענין ארבעה מיני מדינה וכ"ש באיסור יין נסך, ואפילו בסתם יינם שנכבשין שדרכן לתת לתוכו יין שאסרו אעפ"י שטעמו קפילא שאין בהם טעם יין. ולא הדברים שדרכן לתת לתוכו יין בלבד אסרו אעפ"י שאין טעם האיסור ניכר בהם אלא כל הדברים הנעשין על ידיהם שרגילין לתת לתוכן שום דבר איסור אין

אותו דבר האסור מתבטל במיעוטו להתירו. ואעפ"י שאלו נתערב כן על ידי ישראל היה בטל במיעוטו כגבינה של עכו"ם למ"ד שאסרוה מפני שמעמידין אותו בעור קיבה ואף על פי שאין בה טעם בשר ואלו מן הדין בטל כיון שאין בה טעם בשר דבשר בחלב בני"ט = בנותן טעם =, אלא כל שאסרו להתרחק מהן בכל ענין אסרו. וכן דעת הראב"ד ז"ל והוא הישר שבטעמים שאמרו בדברים אלו...

כב. שולחן ערוך יורה דעה קלד, יג

כל המשקים של עובדי כוכבים שדרכם לערב בהם יין או חומץ, אסורים. הגה: ועיין לעיל סימן קי"ד. וכל זה במשקים שהיין והחומץ הוא בהם לשבח, או שאינו פוגם, אבל אם הוא לפגם, כגון צבע שנתנו בהם חומץ או מלח שמבשלים עובדי כוכבים ונותנים בו יין או דם ללבנו (מרדכי פא"מ), או דיו של עובד כוכבים (ר"ת), מותר, דכל זה הוי לפגם. וה"ה בכל כיוצא בזה. ויש מחמירים בדיו של עובד כוכבים, מפני שלפעמים נותן קולמסו לתוך פיו והדיו עליו (ת"ה סימן קכ"ט כל בו בשם הר"ף). ועיין לעיל סימן קכ"ג דנוהגין היתר בדבר שנותנין בו חומץ, הואיל והוי לפגם, ונראה דהוא הדין בדיו, אפילו היה בו ודאי יין נסך אינו אלא פגם ושרי כן נראה לי.

ו. נותן טעם לפגם

כג. בבלי עבודה זרה סז ע"ב-סח ע"א

אמר רב כהנא, מדברי כולם נלמד: נותן טעם לפגם - מותר. א"ל אביי: בשלמא מכולהו לחיי, אלא דר"ל אמרו קאמר, וליה לא סבירא ליה. מכלל דאיכא למ"ד נותן טעם לפגם - אסור? אין, והתניא: אחד נותן טעם לפגם ואחד נותן טעם לשבח - אסור, דברי ר"מ; ר"ש אומר: לשבח - אסור, ולפגם - מותר. מ"ט דר"מ? גמר מגיעולי עובדי כוכבים, גיעולי עובדי כוכבים לאו נותן טעם לפגם הוא? ואסר רחמנא, ה"נ לא שנא. ואידך? כדרב הונא בריה דרב חיאי, דאמר רב הונא בריה דרב חיאי: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלא לפגם הוא. ואידך? קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא. ור"ש מאי טעמא? דתניא: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך - כל הראויה לגר קרויה נבילה שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה. ור"מ: ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא. ור"ש? סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטה, עפרא בעלמא הוא.

כד. בית יוסף יורה דעה סימן קג אות א ד"ה כל דבר

והרא"ש כתב בפרק אין מעמידין (ע"ז סי' לד ולה) דאפילו משובח בתחלה ואח"כ נפגם מותר והביא כמה ראיות לדבר וכן היא הסכמת כל הפוסקים:

כה. שולחן ערוך יורה דעה קג, א - ב

סעיף א

כל דבר שטעמו פגום, אינו אוסר תערובתו. ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח, אלא שפוגם תערובתו, מותר. הגה: מיהו דברים החשובים כברייה או כיוצא בה, אם אינן פגומים בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל, אינן בטלים אפילו באלף (וכן כתב הארוך כלל ל"ב).

סעיף ב

פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו. ויש מי שאומר דהיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה, אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט, ואפילו מחצה על מחצה, אין אומרים נותן טעם לפגם מותר, עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם. ואם אין שם ממשות של איסור, אלא טעמו בלבד, אפילו איסור מרובה והיתר מועט, מותר אם פוגם קצת. ויש מי שחוכך (פ"י מקוה להחמיר, ואוסר) לומר שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו, אסור, עד שיפסל מלאכול אדם. במה דברים אמורים, שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל אם השביח ולבסוף פוגם, או פוגם ולבסוף השביח, אסור. הגה: י"א אף על גב דהאיסור נ"ט לפגם והמאכל מותר, מ"מ הקדרה אסורה ואם בשלו בה אח"כ תוך מעט לעת תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח, נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ס' נגד האיסור הראשון. אבל אם נערו התבשיל הראשון בכף, ותחבו אח"כ הכף לתבשיל שני שהוא ג"כ פוגם, לא נאסרה הקדרה. וכן בדבר שאין לו טעם כלל, כגון היורה שמתיכין בו הדבש, אף על פי שיש שם רגלי הדבורים, לא נאסרה היורה וכל כיוצא בזה. (שם בארוך).

כו. בית יוסף יורה דעה סימן קג אות ב (א) ד"ה ומ"ש ופגם

וכתב הרשב"א (תוה"א שם) **ודוקא שנתערב איסור מועט עם היתר מרובה** אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט ואפילו מחצה על מחצה מסתברא שאין אומרים בזה נותן טעם לפגם מותר עד שיפגם לגמרי כנבלה עד לגר ... ונראה **שאפילו נפל לתוך היתר מועט והכירו זורקו והרוטב מותר** **לפי שאין כאן אלא טעמו** ולא ממשו ואף על פי שמשערים בכולו משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן השתא דאין בו בהנאתו בנותן טעם אין אוסר תערובתו כלל ... אבל הר"ן כתב בפרק בתרא דע"ז (לב:): אחר מה שכתבתי בסמוך שכתב על דברי רש"י עדיין צריך ליישב היכי גמרינן לה מנבלה ונראה לי דהיינו טעמא שלא אסרתה תורה אלא כשהיא ראויה לגר מפני שהאוכלה נהנה מן האיסור אף על פי שהיא נפגמה קצת אבל כל שאינה ראויה לגר כיון שאינו

אלעזר גולדשטיין

נהנה מן האיסור התירתו תורה ואף על פי שחל עליה איסור מתחלה אף באיסור שנותן טעם בהיתר כיון שההיתר נפגם קצת מן האיסור **נמצא שזה שאוכלו אינו נהנה מן האיסור** אלא מצטער עליו הלכך שרי אף על פי שחל איסור מתחלה באותו דבר שנתערב בהיתר ולפי זה קרוב אני לומר שאם **הגדיל איסור מדתו של היתר עד שיהא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול לאדם כנבלה** וכי אמרינן דבפגם כל שהוא סגי היינו כשפוסל יותר בקלקול טעמו ממה שמשביח בגודל מדתו אבל הרשב"א התיר בספר תורת הבית הארוך כל שההיתר מרובה מן האיסור וקא יהיב טעמא דאי משום ממשו דאורייתא ברובא בטיל ואי משום טעמו אין כאן נותן טעם כיון שהוא פוגם אלו דבריו ז"ל ואין דעתי נוחה בהיתר זה עכ"ל:

כז. לסיכום

בפגום קצת:

לדעת הרשב"א: לאחר הפגימה האיסור בטל ברוב.

לדעת הר"ן: הפגום בטל בגלל שאין בו יותר הנאה ולכן אם נהנה ממנו מצד אחר הוא לא בטל.

בפגום מאוד:

לדעת כולם מותר לגמרי. לפי הרשב"א נפקא מינא כשיש רוב איסור, ולפי הר"ן נ"מ כשיש הנאה מצד אחר